

ILK YOSH DAVRIDAGI BOLALARDA IJODKORLIK KURTAKLARI

Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi

Navoiy innovatsiyalari universiteti Maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi falsafa fanlari doktori (PhD)

Hojieva Go'zal Farmonovna

Navoiy innovatsiyalari universiteti Maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Maqolada ilk yosh davridagi bolalarda go'zallik san'atining paydo bo'lishi, rasm chizish san'atini noan'anaviy usullar bilan o'rgatish, bolalarda estetik tarbiyani shakllantirish haqida so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *ilk yosh davri, predmetlar, chiziq turlari, ip shtamlari, kuzgi burglar, barg izlari.*

BUDS OF CREATIVITY IN CHILDREN IN EARLY AGE

Abstract: *The article talks about the emergence of the art of beauty in children at an early age, teaching the art of drawing in unconventional ways, and the formation of aesthetic education in children.*

Key words: *early childhood period, objects, line types, thread stamps, autumn leaves, leaf traces.*

ЗАЧКИ ТВОРЧЕСТВА У ДЕТЕЙ В РАННЕМ ВОЗРАСТЕ

Аннотация: *В статье говорится о зарождении искусства красоты у детей в раннем возрасте, обучении искусству рисования нетрадиционными способами, формировании эстетического воспитания у детей.*

Ключевые слова: период раннего детства, предметы, типы линий, штампы ниток, осенние листья, следы листьев.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rasm chizishga o'rgatish 3 yoshdan boshlanadi. Bu davrda bolalarni tasviriy faoliyatga tayyorlash davri hisoblanadi. Bu davrda bolalar

qalamni ushlab va qog'oz ustida yuritishga o'rganadi. Lekin bu jarayonda rivojlanmaydi, bola qalamni to'g'ri ushlabni bilmaydi, tarbiyachi asta sekin to'g'ri ushlabga odatlantiradi, bolani bajarayotganligini emas balki, qalamning harakatini, uning uchi bilan qog'oz betiga taqillatishi qiziqtiradi. Qalam bilan to'g'ri turli xil shtrixlar, nuqtalar chizadi, qog'oz betida turli harakatlar qiladi, keyin sodda chiziqlar asta sekin murakkablashadi. Bu vaqtda bola qog'oz ustiga tushirilgan turli xil izlarni ko'rib xursand

bo'ladi. Shuning uchun bu davr **“Ala – buji”** davr deyiladi. Bu davr bolada tasviriy faoliyatini vujudga keltirishga ta'sir ko'rsatadi. Bu guruhda maktabgacha ta'lim-tarbiya dasturi guruhiy faoliyatlarni talab qilmasada, agar bolalar xohlashsa ularni stol atrofiga o'tirib rasm chizdirishga imkon yaratish mumkin. Ilk yoshdagi guruhlarda bolalarga bir yarim yoshdan boshlab qalam berish mumkin. Lekin bolalar qilayotgan harakatining tasvirlash ma'nosi kichik guruhdan boshlab tushuna boshlanadi. Bu davrga kelib, nutqi

o'sadi, tasavvur doirasi kengayadi, ashyolar bilan mustaqil harakat qilishi faollashadi. Bu guruhda tarbiyachi bolalarni qilayotgan harakatlarini kuzatishga o'rgatadi. Chizayotgan turli chiziqlar bilan predmetlar turlarini bilishga, ularni ayrim

narsalarga o'xshatishga o'rgatadi. Bolalarga savollar bilan murojaat qiladi, sen nimani chizding deb bolani chizgan ishini qaysi predmetga o'xshashligini aniqlaydigan ko'plab savollar beradi. Bola harakati ixtiyorsiz bo'ladi. Hamma bolalar bir vaqtda o'z harakati natijasida hosil bo'lgan ishida predmet o'rtasidagi o'xshashlikni aniqlay olmaydi, bu

xususiyatni o'sishi o'z-o'zidan nutqini rivojlanishiga sabab bo'ladi. Ular ishlarida oddiy predmet va hodisalarni tasvir etadi. Masalan: Yomg'ir yog'yapti, qor yog'yapti, barglar uchayapti, daryoda suv oqmoqda va boshqalar. Uch yilda asta-sekin bolalarda ranglarga qiziqish ortadi. Ular turli ranglardan foydalanib uni predmetga o'xshatadilar. Masalan: uncha katta bo'lmagan qog'oz betiga qizil bo'yoqda bo'lib, "men gul soldim" deydi. Bu guruhda tarbiyachi bolalarga predmetning qaysidir bir qismini chizib, tugatishlarni taklif qiladi. Masalan: sharga ip, bayroqchaga tayoqchani va qizil, yashil, ko'k, sariq ranglarni bilishga va foydalanishga o'rgatiladi. "Quyosh", "ko'm-ko'k o'tlar", "gullar". Bolalar

dastlab qalam bilan chizishadi, 3-4 faoliyatdan keyin bo'yoqdan foydalanib bo'yaydi, undan foydalanishni o'rgatiladi. Bolalarga quyidagi mavzularda bo'yoqlar bilan rasm chizdirish mumkin. Masalan: Barglar daraxtlardan to'kilayapti, "uyda chiroqlar yoqildi". Yilning 2-yarmida tarbiyachi bolalarni predmetni oddiy tasvirlashga o'rgatadi. Tarbiyachi shar chizadi, bolalar –ipini, tarbiyachi ko'ptok chizadi, bolalar – yo'l. Yilning 2-yarmida bolalar bilan faoliyat uyushtirib, uni (mo'yqalam qo'yib olish) *qo'g'irchoqni ko'ylagini yoki dastro'molcha va qo'lqopni dog'lar bilan bezashga* o'rgatiladi. Bu yoshdagi bolalarni tasvirlashga o'rgatishda tarbiyachi turli xil usullardan foydalanadi. Sifatli o'rgatish uchun usullardan biri passiv harakatlar usuli, ya'ni bola o'zi mustaqil harakat qiladi. Tarbiyachi bola qo'lga qalam berib chizish harakatlarini bajaradi yoki o'yin o'tkazadi. Bolalar qo'l harakatining koordinatsiyasini rivojlantirib borib, tarbiyachi qog'oz betida bir xildagi ritmik harakatlarni bajaradi, o'ngga-chapga keyin asta-sekin murakkab harakatlarni bajarishga o'rgatadi. Masalan: ip o'rami yoki tutin chiqayapti va boshqalar. Tarbiyachining badiiy so'zdan foydalanishi, bolalarga tasvirlanayotgan narsani obrazli tasavvur etishga yordam beradi. Masalan: quyosh to'g'risida shunday she'r va ashulalardan foydalanish usuli muhim usullardan hisoblanadi. Kichik guruhda tarbiyachi bolalar bilan hamjihatlik keng qo'llaniladi. Tarbiyachi katta qog'oz betida

archani chizadi, bolalar esa chiroqlar yoqadi (mo'yqalamni tikka qog'ozga qo'yish usuli bilan). Bunday faoliyatlarni tarbiyachi 5-6 ta bolalar guruhi bilan uyushtirish mumkin. 2,5 yoshdagi bolalar bilan ham faoliyatlar uyushtirish mumkin. Masalan: bolalarga rasmlar berib, unda nimalar tasvirlanganligini kabi o'yinlar o'tkazish mumkin. Masalan: quyosh, bayroqcha, gullar tasvirlangan bo'lishi mumkin. Bolalar ularni aytib beradi, qiynalgan bolaga tarbiyachi yordam beradi. Tarbiyachi bolalar ishini tahlil qilib ularning ishlarining xilma-xilligi va predmet bilan tasvir o'rtasidagi o'xshashlikni ko'rsatib beradi. Shu bilan birgalikda noan'anaviy rasm chizish usullarini tavsiya qilgan bo'lar edik.

Ip shtamplari

Ushbu turdagi ijodkorlik bolalarni oddiy iplardan foydalanish natijasida paydo bo'lgan kulgili geometrik naqshlar bilan o'ziga jalb qiladi. Ushbu noodatiy texnika uchun asosiy materiallar oddiy va arzon - bu gugurt qutilari (faqat qutilar kerak, gugurt yo'q), jun yoki sintetik ipdan yasalgan qalin iplar va bo'yoqlar (akvarellardan tashqari). Shtamp yasash uchun siz ipning kichik qismini olib, gugurt qutisiga o'rashingiz kerak. Ip juda nozik bo'lmasligi va qutiga mahkam o'rnatilishi kerak. Olingan shtampni bo'yoqqa botiramiz va geometrik naqsh bilan ajoyib nashrga ega bo'lamiz.

G'ayrioddiy chizilgan va tabiiy materiallar

Bolalar uchun eng qiziqarli chizish texnikasi turli xil to'qimalarning tabiiy materiallari bilan bog'liq: yog'och, tosh, o'simlik urug'lari va, albatta, daraxt barglari.

Kuzgi o'rmonda bolalar bilan barglarni yig'ish, biz ba'zan oddiy quritilgan eman yoki chinor bargida ajoyib va g'ayrioddiy chizmalarning parvozi uchun qanday imkoniyatlar borligiga shubha qilmaymiz.

Kuzgi barglar bilan chizmalar

Ushbu ishlar uchun har qanday barglar kerak: katta va kichik cho'zilgan va yumaloq, yashil, sariq yoki so'qmoqlarsiz. O'rmonda sayr qilish, bolalar e'tiborini kuzgi barglarning turli xil shakllari va ranglariga qarating.

Barg izlari

Birinchi variant

Biz juda qalin bo'lmagan oq qog'ozdan bir varaq olamiz, uni bolalarning oldiga stolga qo'yamiz. Uning burchaklarini lenta bilan mahkamlash yaxshiroqdir, bu turdagi ish uchun choyshab stol ustida sirg'alib ketmasligi muhimdir. Uchta varaqni joylashtiring [turli shakllar](#) bir-birining yonida va har bir varaqni navbat bilan "chop eting", uni rangli mumli qalam bilan chizing.

Ikkinchi variant

Biz barglar bilan "chop etamiz", ularga oldindan bo'yoq qo'llaymiz. Ushbu chizish usuli shunday ko'rinadi. Bir nechta katta choyshabni oling va bolalarni kuzgi sehrarlar sifatida ishlashga taklif qiling. Har bir varaqning bir tomonini o'zlari yoqtirgan ranglar bilan alohida tartibda bo'yashlarini so'rang. Keyin barglarni bo'yalgan tomoni bilan qo'yishlariga ruxsat bering. Ushbu turdagi ish sizga kuz mavzusida qiziqarli va yorqin kollajlar yaratishga imkon beradi!

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ilk yosh davridagi bolalarda ijodkorlikning ilk kurtaklari ko'rina boshlaydi. Biz uchun aji-buji ko'ringan tasvirlar ular ko'ziga san'at asaridek ko'rinadi va kattalardan maqto'v kutishadi. Ilk yoshdagi bolajonlarda go'zallik san'atini o'rgatishda noan'anaviy usullardan foydalanish

bolaning tasavvuri va tafakkurining o'sishiga, dunyo qarashining ortishiga, go'zallikni his qilishga shu bilan birgalikda o'z qo'li bilan go'zallik yarata olishi mumkinligiga ishonch uyg'otadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Loginova V.I, Samarukova T.G. tahriri ostida. Maktabgacha tarbiya
2. M.Nurmatova, SH.Xasanova. D.Azimova. Ustaxonada amaliy mashg'ulot. «CHO'lpon». T., 2010 y.
3. M.Nurmatova, SH.Xasanova. Rasm, buyum yasash va tasviriy faoliyat metodikasi. «Musiqqa». T., 2010

Elektron ta'lim resurslari

4. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi: www.edu.uz.
5. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi Multimedia umumta'lim dasturlarini rivojlantirish markazi: www.eduportal.uz, www.multimedia.uz.
6. "Iste'dod" jamg'armasi: <http://www.istedod.uz>
7. Respublika bolalar kutubxonasi: www.kitob.uz